

Inkvizicija u teoriji i praksi: primjer Bernarda Guia

Dimnjašević, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:939471>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet Rijeka
RIJEKA

TEA DIMNJAŠEVIĆ
INKVIZICIJA U TEORIJI I PRAKSI: PRIMJER BERNARDA GUIA
ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2016.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet Rijeka
RIJEKA

INKVIZICIJA U TEORIJI I PRAKSI: PRIMJER BERNARDA GUIA
ZAVRŠNI RAD

Mentor: Kosana Jovanović

Studentica: Tea Dimnjašević

Naziv i vrsta studija: Sveučilišni preddiplomski studij povijesti i pedagogije

Matični broj: 0009066198

Rijeka, 2016.

SADRŽAJ:

UVOD	1
1. HEREZA U SREDNJEM VIJEKU	3
2.INKVIZICIJA	6
2.1. Biskupska inkvizicija	6
2.2.Rimska ili papinska inkvizicija	7
3.BERNARD GUI.....	9
4. <i>PRACTICA INQUISITIONIS HERETICE PRAVITATIS</i>	11
4.1.Identificiranje potencijalnih heretika	11
4.2.Vjerovanje i način života beguina	13
4.3.Ispitivanje heretika	14
4.3.1.Postupak ispitivanja beguina	19
5.KAZNA ZA OSUĐENE HERETIKE	23
ZAKLJUČAK	29
BIBLIOGRAFIJA:	31

UVOD

Inkvizicija je u srednjem vijeku imala veliku ulogu u svakodnevnom životu, kako inkvizitora tako i svih ljudi koji su mogli i zbog najmanjeg čina koji je okarakteriziran kao krivovjeran završiti na sudu. Cilj ovog rada je istražiti djelovanje poznatog francuskog inkvizitora Bernarda Guia te kroz proučavanje njegovog djelovanja odgovoriti na istraživačka pitanja o metodama kojima su se inkvizitori koristili te njihovom načinu rada i odnosu prema hereticima. Također, kroz rad će se istražiti i opisati razlozi pojavljivanja hereze kao i njezino širenje europskim teritorijem te uloga crkve u inkvizicijskom razdoblju u kasnom srednjem vijeku.

Kako bi se ostvario navedeni cilj i kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja, u radu će se koristiti i analizirati primarni i sekundarni izvori. Dva primarna izvora Bernard Gui: *Technique of Interrogations [1307-1323]*, i Bernard Gui: *Inquisitor's Manual [1307-1323]*, su isključivo vezana uz inkvizicijski rad Bernarda Guia, dok je *Fourth Lateran Council: Canon 3 - on Heretics*, primarni izvor koji nam donosi zaključak 4. Lateranskog koncila o hereticima, a koji će nam omogućiti holistički pristup problematici. Poznati su i brojni drugi primarni izvori koji govore o inkviziciji, ali mi ćemo se u ovom radu orijentirati na one izvore koji su usko povezani s djelovanjem Bernarda Guia i koji odgovaraju razdoblju kasnog srednjeg vijeka.

Inkvizicija kao proces progona i suđenja hereticima je istražena i opisana od strane brojnih autora te ona i danas predstavlja veoma aktualnu temu koja je povjesničarima veoma zanimljiv istraživački temelj. U ovom radu ćemo se koristiti literaturom koja je usmjerena na inkviziciju u kasnom srednjem vijeku, odnosno na razdoblje djelovanja Bernarda Guia (druga polovica 13. stoljeća), a neka od njih jesu: Bailey, M., *Battling Demons: Witchcraft, heresy, and reform in the late middle ages*, The Pennsylvania University Press, 2003., Kolpacoff Deane, A *History of Medieval Heresy and Inquisition*, 2011., Testas, G. Testas, J. *Inkvizicija*, Kršćanska sadašnjost, 1982., Wakefield, W., Evans, A. *Heresies of the High Middle Ages*, Columbia University Press, 1991., Baigent, Michael, Leigh, Richard, *Inkvizicija*, Stari grad, 2002. U navedenoj literaturi, autori su detaljno istražili cjelokupni proces inkvizicije koja je nastala kao rezultat pojave i širenja hereze u kasnom srednjem vijeku te će nam ona predstavljati polazište za ostvarivanje navedenih ciljeva. Također inkvizicija se ne može promatrati bez istraživanja i povezivanja s ulogom Crkve u inkvizicijskim procesima, a navedena

problematika je posebno istražena u djelu: Jedin, Hubert, ur. *Velika povijest Crkve. Sv. III/2.*, Kršćanska sadašnjost, 1993.

Rad će biti podijeljen na dvije veće cjeline kroz koje će se obrađivati pojedina istraživačka pitanja i na taj način pokušati ostvariti cjelokupni cilj rada. U prvom dijelu rada opisati će se šire viđenje inkvizicije kao pojave koja je obilježila veliki dio srednjeg vijeka kao i povijesni okvir razdoblja u kojem je djelovao Bernard Gui. U ovom dijelu rada ćemo se posebno osvrnuti na pojavu i proces uspostavljanja inkvizicije kao i na način na koji se ona provodila. Također, istražiti će se heretička vjerovanja koja su se pojavila i bila aktualna te kao čiji se rezultat organizirala inkvizicija. U drugom dijelu rada glavna istraživačka tema će biti Bernard Gui, poznati francuski inkvizitor čije ćemo djelovanje istražiti kao i načine i metode kojima se koristio u inkvizicijskim postupcima.

U ovom radu, uz teorijske pretpostavke želimo istražiti i inkviziciju kroz praktično djelovanje poznatog francuskog inkvizitora te na taj način objediniti ove dvije pretpostavke koje će nam omogućiti zaokruženo istraživanje navedene problematike.

1. HEREZA U SREDNJEM VIJEKU

Srednji vijek je razdoblje koje je poznato po mnogim procesima koji su se odvijali na području cijele tadašnje Europe, a koji su zahvatili gotovo sve slojeve društva. Socijalne, političke, ekonomske i kulturne promjene i reorganizacije su obilježile ovo dinamično povijesno razdoblje te su uvodile promjene u svakodnevni život ljudi. Nakon nemirnih godina i brojnih barbarskih provala, područje Europe se našlo u razdoblju relativnog mira koje je povezano s demografskim rastom i napretkom u srednjovjekovnom gospodarstvu, ali i sve većem utjecaju Crkve i širenjem kršćanstva. Srednji vijek je obilježen i pojavom prvih Sveučilišta u Europi, Bologna (1150.), Pariz, Oxford, Cambridge te je na taj način omogućeno obrazovanje većem broju ljudi (dakako ljudima koji su bili imućniji i koji su dolazili iz velikaških obitelji) i razvijanje kritičkog mišljenja kod istih, iako to nije bio primarni cilj. Razvijanjem mišljenja i obrazovanjem otvorio se put za preispitivanje različitih pozicija i stanja, koja su bila aktualna u to vrijeme, a posebno kršćanstva koje je i dalje imalo veliku ulogu u srednjovjekovnom društvu. Kao jedna od posljedica takvoga stanja jest i pojava hereze i inkvizicije.¹

Hereza je u srednjem vijeku definirana kao neprihvatanje i preispitivanje vrijednosti koje je Crkva okarakterizirala kao istinske i ispravne.² Crkva je smatrala da svi pravi ljudi moraju poštivati volju Boga, odnosno Crkve te će samo na taj način živjeti pravim i ispravnim životom. Svaki čovjek koji se ne bi slagao s njihovim viđenjem života i vrijednosti ili koji ne bi prihvaćao njihova pravila bio bi označen kao heretik, odnosno krivovjernik. I u ranijim povijesnim razdobljima bile su poznate hereze koje su se pojavljivale diljem tadašnjeg europskog teritorija, ali se tada na herezu i heretike nije obraćala prevelika važnost jer nisu predstavljali toliku opasnost za samu Crkvu i kršćanstvo. U srednjem vijeku, posebno krajem 11. i 12. stoljeća počeli su se pojavljivati pokreti koji nisu bili u skladu s pravilima i viđenjem kršćanske Crkve te su počeli predstavljati veliku prijetnju utjecaju Crkve.

Jedna od prvih poznatih hereza u srednjem vijeku jest katarstvo. Ono je nastalo 1143. na području današnje Njemačke, odnosno grada Kolna.³ Katarstvo je bila najrasprostranjenija hereza na području sjeverne Italije gdje su se njezini pratitelji nazivali humilijatima ili patarenima, te na području južne Francuske gdje su bili poznati pod nazivom albigenzi ili

¹Kolpacoff Deane, J. (2011.), str. 99.

²Wakefield, W., Evans, A. (1991.), str. 2.

³Ibid, str. 26.

albižani. Katari su vjerovali u dualizam pri čemu je samo ljudski duh vrijedan i jedino on može postati čist. Jedan od razloga zbog kojeg su postali najrasprostranjenija hereza na području Europe jest njihovo odricanje od materijalnih stvari i život u moralnoj čistoći. Katari su odbijali brak kao zajednicu, uživali su samo u određenoj hrani te su prakticirali vlastite rituale koji nisu bili povezani s tadašnjim Crkvenim utjecajem i tradicijom.⁴ Na taj način su željeli stvoriti vlastito društvo prema vlastitim pravilima koja su smatrali vrjednijim i čistijim od kršćanstva.

U 12. stoljeću su također veoma poznati bili valdenzi, heretici koji su ime dobili po Petru Valdesu.⁵ Petar Valdes je bio trgovac koji je bio najpoznatiji po dijeljenju svoga bogatstva siromašnima. Upravo je ovaj Valdesov čin okupio grupu ljudi koji su smatrali da se treba odbaciti crkvena hijerarhija i okrenuti se kršćanskom zajedništvu i radikalnom siromaštvu. Valdezi su propovijedali jednostavnim jezikom, jezikom naroda koji su mogli svi zainteresirani razumjeti i to je bio jedan od razloga zašto se njihovo propovijedanje tako brzo širilo, posebno francuskim teritorijem, ali i na području Njemačke i Moravske.⁶ Također, oni su željeli smanjiti razliku između klera i laika koja je u srednjem vijeku bila velika, a posebno je bila izražena u crkvenim slavljinama.

U kasnom srednjem vijeku, pojavljivale su se različite hereze i heretički pokreti, ali niti jedan od njih nije bio toliko rasprostranjen kao katarstvo. Zasigurno, među najpoznatijim hereticima u kasnom srednjem vijeku je Jan Hus, češki reformator i heretik 15. stoljeća čiji je pokret bio najzapaženiji na tadašnjem njemačkom teritoriju.⁷ Ono što je za pokret Jana Husa karakteristično, a razlikuje ga od heretičkih pokreta ranog srednjeg vijeka, jest što je on ujedno bio politički i religijski pokret. Naime, pripadnici Husovog pokreta su 1420. godine preuzeli kontrolu nad Bohemijom, području koje je do tada kontrolirao njemački vladar Sigismund.⁸ Samim time, Husovci su se odmakli od čistog religijskog karaktera i ušli su u područje svjetovnog života.

Osim prethodno spomenutih i opisanih hereza, tijekom cijelog srednjeg vijeka poznati su i brojni drugi heretički pokreti koji su okupljali ljude sa sličnim razmišljanjima o nepravilnoj i nepravednoj tadašnjoj Crkvi i crkvenim ljudima. Jedna od najpoznatijih hereza

⁴Ibid, str. 26.

⁵ Charles Lea, H. (2010.) *A History of the Inquisition of the Middle Ages, Sv.1.*, Cambridge University Press, London str. 42.

⁶Ibid, str. 84.

⁷Bartoš, F., Spinka, M. (2016.) *Jan Hus: Bohemian religious leader.* Encyclopædia Britannica Online. Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Jan-Hus>, pristupljeno 25.6.2016.

⁸ Charles Lea, H., str. 56.

koja je imala i veliki utjecaj na katarstvo jesu Bogumili, koji su se pojavili već u 10. stoljeću na području tadašnje Bugarske. Nastali su okupljanjem ljudi oko svećenika Bogomila koji je propovijedao siromaštvo, odanost i odbijao je bilo kakvu crkvenu hijerarhiju.⁹ Tijekom 12. stoljeća, Bogumili su proširili svoj utjecaj i na druge dijelove Europe (Bizantsko Carstvo) i na pojedine dijelove Azije. Također, Bogumili nisu priznavali vrijednosti braka kao institucije te su odbijali konzumaciju mesa i pojedine druge vrste hrane u čemu možemo vidjeti njihovu poveznicu, odnosno utjecaj na pojavu kasnijeg heretičkog pokreta katarstva.

Crkva je imala veoma veliku, ako ne i najveću ulogu u kreiranju svakodnevnog života ljudi diljem europskog teritorija u srednjem vijeku. Osim toga, Crkva se od 11. stoljeća nalazila u sve češćim sukobima sa svjetovnim vlastima koji su željeli vladati bez uplitanja Crkve i njihovih sakralnih vladara. Jedan od razloga pojavljivanja heretičkih pokreta jest odmak Crkve i crkvenih ljudi od temelja kršćanstva – pokore, skromnosti i pomaganja drugima. Razvijanju i širenju hereze uvelike je doprinio razvoj trgovačkih i prometnih putova pomoću kojih su pripadnici i širitelji određenog heretičkog pokreta dolazili u dalje krajeve i teritorije te propovijedali svoj pokret. Kako je utjecaj hereze na cjelokupno društvo bio sve veći, Crkva je morala reagirati i osmisliti način na koji će spriječiti njihovo širenje i učvrstiti svoju vlast u Europi, a rješenje su pronašli u organiziranju inkvizicije.

⁹Wakefield, W., Evans, A. (1991.), str. 16.

2. INKVIZICIJA

Inkvizicija je naziv za crkvene sudove koji su se organizirali za potrebe osuđivanja heretika u srednjem vijeku. Ono što je zanimljivo jest da se inkvizicija kao proces nije organizirala odmah po nastanku i širenju heretičkih pokreta, nego tek u 13. stoljeću kada je hereza bila veoma raširena i prepoznatljiva na cijelom europskom teritoriju. Jedan od razloga takvog raspleta jest pretpostavka da se u samom začetku heretičkih procesa (10. i 11. stoljeće) ona nije prepoznala kao velika opasnost za Crkvu i njezin utjecaj.¹⁰ Također, 10. i 11. stoljeće je bilo veoma turbulentno za Crkvu i papu kada su se susreli s investiturom koja je predstavljala veoma velik problem za cjelokupnu crkvenu vlast te se u to vrijeme nisu mogli koncentrirati na pojavu i širenje pojedinih hereza.¹¹

Veoma je teško utvrditi točnu godinu osnivanja inkvizicije i neki od povjesničara tvrde da je nemoguće utvrditi njezinu točnu dataciju,¹² posebno jer su se progoni neistomišljenika događali i u ranom srednjem vijeku, a u 12. stoljeću je poznat slučaj pripadnika manihejske hereze koji su na saboru u Toulosi izopćeni.¹³ Za potrebe pisanja ovoga rada i ostvarivanja navedenih istraživački pitanja mi ćemo se koncentrirati na inkviziciju koja se pojavila u 13. stoljeću, a koja se kroz naredne godine i stoljeća razvijala i proširivala svoju zonu i cilj utjecaja. Za lakše razumijevanje inkvizicije koja je bila veoma složeni proces, koristiti ćemo se crkvenom podjelom na biskupsku i rimsku ili papinsku inkviziciju koje su se pojavljivale vremenski jedna za drugom.

2.1. Biskupska inkvizicija

Biskupsku inkviziciju možemo vremenski smjestiti na kraj 12. stoljeća, a koja je ustanovljena objavom dekreta *Ad abolendam* pape Lucija III. 1184. godine.¹⁴ Papa je ovim dekretom, koji je donesen u Veroni na Koncilu, uredio temelje biskupske inkvizicije te njime propisao ulogu Crkve i njezin postupak prema hereticima. Prema njemu Crkva može preslušati heretika i osuditi ga ako je kriv, ali će izvršenje osude biti prepušteno svjetovnoj

¹⁰Turberville, A.S. (1920.) *Medieval heresy and Inquisition*, Crosby Lockwood and Son, str. 140.

¹¹Ibid.

¹²Testas G. i Testas J. (1982.), str. 13.

¹³Testas G., Testas J. (1982.), str. 15.

¹⁴Jedin, H. (1993.), str. 100.

vlasti.¹⁵ Ono što je važno za ovaj dekret jest što je on propisivao i ulogu zaštitnika heretika, odnosno njegovu krivnju u slučaju da ga ne prijavi biskupima i da ga štiti. U spomenutom dekretu piše:

1. *Grofovi, baruni i ostala vlastela su dužni položiti zakletvu da će pomoći Crkvi pod prijetnjom izopćenja.*
2. *Stanovništvo će položiti zakletvu biskupu da će prijaviti svaku osobu koju sumnjiče za herezu.*
3. *Biskupi su dužni najmanje dva puta godišnje obilaziti župe, odnosno gradove i sela svoje biskupije kako bi pomogli u otkrivanju heretika.*
4. *Širitelji hereze se moraju proglasiti zauvijek nečasnima i lišiti se službe.*¹⁶

Biskupska inkvizicija se provodila na način da bi svaki biskup imenovao po jednog svećenika u svakoj dijecezi koji će pokretati postupke protiv heretika s njihovog teritorija.¹⁷ Također, dekret je propisivao i ulogu biskupa koji je najmanje dva puta godišnje morao obilaziti svoje župe i osigurati redovno provođenje biskupske inkvizicije. Ono što je veoma zanimljivo za biskupsku inkviziciju jest što je ona predviđala suzbijanje hereze i heretika uz svjetovnu pomoć, a kako dekretom Lucija III. nisu bile predviđene mjere, metode i kazne za heretike one su prepuštene svjetovnoj vlasti.

2.2. Rimski ili papinska inkvizicija

Biskupska inkvizicija nije dala očekivane rezultate u suzbijanju hereze na tadašnjem europskom teritoriju te se u narednim godinama (od donošenja dekreta *Ad Abolendam*) nije puno toga promijenilo u vezi sa suzbijanje heretičkih pokreta. Jedan od razloga jest što su svećenici koji su trebali provoditi inkviziciju bili nedovoljno obrazovani za takve postupke, a i katarstvo koje je u to doba bilo najraširenije, postalo je toliko masovno da ih svećenici i biskupska inkvizicija nisu mogli sve spriječiti i osuditi.¹⁸

Situacija se počela mijenjati dolaskom pape Inocenta III. koji je odmah počeo uvoditi promjene koje će dovesti do uspješnijeg provođenja inkvizicije. Inocent III. je donesao

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Testas G. i Testas J. (1992.), str. 14-15.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Turberville, A. S. (1920.), str. 142.

nekoliko dekreta kojima je uredio inkvizicijski postupak od kojih je „*Vergentinsinsemium*“ (1199.) dekret kojim se propisala konfiskacija imovine osuđenih heretika, te također ovaj dekret će imati veoma važnu ulogu u albigenškom ratu (1209.) protiv katara u južnoj Francuskoj. Iste te godine, donesen je dekret „*Licetheli*“ i 1206. dekret „*Qualiter et quando*“ koji je propisivao upute, metode, postupke u vođenju inkvizicijskog postupka.

Suradnja svjetovne i sakralne vlasti bila je ključna za borbu protiv hereze, a to je bio i jedan od zaključaka 4. Lateranskog koncila, koncila koji je bio najveći po broju sudionika u srednjem vijeku. Glavne teme na 4. Lateranskom koncilu su bile reorganizacija Crkve i borba protiv heretika.¹⁹ Veoma zanimljiva odluka s 4. Lateranskog koncila je zabrana osnivanja novih crkvenih redova, a sve s ciljem ograničavanja i sprečavanja nastanka novih hereza i podjela, ionako već uvelike podijeljene Crkve.²⁰

Možda jedna od najzapaženijih i najkritiziranih osoba u srednjem vijeku, a koja je bila usko povezana s inkvizicijom je papa Grgur IX. koji je nakon Inocenta III. i Honorija III. preuzeo funkciju pape. On je pooštrio zakone koji su se odnosili na inkvizicijske procese, a posebno je donesao konstituciju „*Excommunicamus*“ u kojem su navedene moguće kazne za heretike: pritvaranje, izopćenje, ograničavanje građanskih prava, izloženost sramoti.²¹

Prije samog donošenja Grgurove konstitucije „*Excommunicamus*“, 1229. je objavljen Pariški ugovor koji je veoma značajan za Crkvu jer su tim ugovorom određena zakonska pravila koja su spadala pod ovlasti Crkve, a ne kao do tada pod ovlasti svjetovnog vladara.²² Unatoč svim potezima koje je poduzeo, Grgur IX. i dalje nije bio zadovoljan načinom na koji se rješavao problem hereze te se je odlučio na poduzimanje dodatnih koraka. 1232. godine, donosi bulu „*Ile humani generis*“ kojom je uspostavljen papinski sud za borbu protiv heretika i time je papinska inkvizicija dobila službenu instituciju koja će provoditi inkvizicijske procese.²³ Također, procesi više nisu bili u službi biskupa već su preneseni na novi crkveni red – dominikance.

U ovom radu pažnja će se usmjeriti na papinsku inkviziciju u čijem je razdoblju djelovao i poznati francuski inkvizitor Bernard Gui. U drugom dijelu rada detaljno

¹⁹*Fourth Lateran Council: Canon 3 - on Heresy*, Internet MedievalSourcebook, PaulHalsall, ed., Dostupno na: <http://sourcebooks.fordham.edu/source/lat4-c3.asp>, Pristupljeno 27.6.2016.

²⁰ Ibid.

²¹Turberville, A. S. (1920.), str. 154.

²²Jedin, H.(1992.), str. 151.

²³Testas G. i Testas J. (1992.), str. 25-26.

ćemoproučiti njegov način rada, metode i postupke kojima se koristio te na taj način istražiti i opisati papinsku inkviziciju.

3. BERNARD GUI

Bernard Gui je najpoznatiji i zasigurno najokrutniji francuski inkvizitor koji je rođen u drugoj polovici 13. stoljeća, a umro je 1331. godine.²⁴ Bio je veoma cijenjena osoba koja je dio svoga života provela podučavajući logiku, a nakon toga je upisao i završio studij teologije.²⁵ Njegove sposobnosti omogućile su mu veoma brz napredak u instituciji Crkve, a posebno je bilo važno što je 1280. godine primljen i u dominikanski red te mu je time otvoren put prema višim crkvenim funkcijama. Već 1307. godine proglašen je Velikim inkvizitorom Toulousea, a taj je naziv nosio sve do 1323. godine.²⁶ Bernard Gui je bio osoba zadužena za provođenje inkvizicije i u sjevernoj Italiji i to od 1317. godine, kada mu je papa Ivan XXII povjerio zadatak istjerivanja heretika s područja Lombardije.²⁷

BernardGui je bio veoma uspješan inkvizitor koji je predano pronalazio heretike i privodio ih inkvizicijskom sudu. Jedna od značajki svakog inkvizitora jest da je odgovornost o privođenju i izricanju presude osumnjičenom heretiku bila samo njegova, on je odlučivao o iskrenosti optuženika, kao i o vrsti kazne u slučaju da mu se dokaže krivnja. Gui je po broju presuda bio u samom vrhu uspješnih inkvizitora te je u razdoblju od 1308. do 1322. godine osudio 636 heretika.²⁸ Ovisno o težini prekršaja, razlikovale su se i kazne na koje se osuđivalo heretike, pa je tako Bernard Gui u tamnice zatvorio 300 osuđenika, 40 je spaljeno na lomači, a u 16 slučajeva je spaljena kuća heretika.²⁹

Kao što smo već napisali, Bernard Gui je bio zadužen za provođenje inkvizicije u južnoj Francuskoj i sjevernoj Italiji. Na tom je području najveća opasnost za Crkvu dolazila od katara, heretika koji su bili veoma dobro prihvaćeni i od strane tamošnjeg stanovništva. Kako bi se heretici što lakše pronašli i kako bi se što uspješnije ispitali, Bernard Gui je

²⁴Yerushalmi, Y. (1970.) „TheinquisitionandtheJewsof France inthe time of Bernard Gui,“*HarvardTheologicalReview*, vol. 63, no. 3., str. 317-376.

²⁵Ibid.

²⁶Dash, M. (2000.) *The Grand InquisitorofToulouse*. Dostupno na: <http://www.suppressedhistories.net/secretrethistory/inqtoulouse.html>, pristupljeno 15.7.2016.

²⁷Baigent M.,Leigh, R., (2002.), str. 35.

²⁸ Charles Lea, H. (2010.), str.494.

²⁹Ibid, str. 495.

napisao jedan od najpoznatijih inkvizitorskih priručnika *Practica Inquisitionis Heretice Pravitatis* koji je trebao biti glavni vodič za sve inkvizitore koji vode procese.

<i>Vrsta kazne</i>	<i>Broj osuđenih heretika</i>
Izručenje sekularnom sudu i spaljivanje	40
Ekshumacija kostiju i njihovo spaljivanje	67
Ekshumacija kostiju osoba koje su trebale biti pritvorene (posmrtna osuda na zatvor)	21
Zatvor	300
Osuda nošenja križa	138
Osuda na hodočašće	16
Oduzimanje i uništavanje kuće	16

Tablica 1. Broj osuđenih heretika od strane Bernarda Guia u razdoblju 1308.-1322.³⁰

³⁰ Ibid.

4. PRACTICA INQUISITIONIS HERETICE PRAVITATIS

Priručnik Bernarda Guia je podijeljen u 5 dijelova u kojima se detaljno opisuju načini, metode i postupci kojima bi se trebalo pristupiti ispitivanju heretika i voditi cjelokupni inkvizicijski proces. Također, Gui u priručniku donosi i pregled najvažnijih heretika i njihovih uvjerenja u 14. stoljeću što je trebalo omogućiti inkvizitorima lakše prepoznavanje i uočavanje potencijalnih heretika i krivovjerja. U kasnom srednjem vijeku, hereza je već zahvatila gotovo cijelo područje tadašnje Europe i Crkva je morala uložiti velike napore kako bi spriječila širenje vjerovanja koja nisu u skladu s njihovim propovijedima. To je bio jedan od razloga zašto su inkvizitori trebali biti obrazovani ljudi koji ne dovode u pitanje crkvenu hijerarhiju, propise i vjerovanja.

U svome priručniku, Bernard Gui daje veoma detaljan opis inkvizitora, odnosno navodi koje bi sve osobine trebala posjedovati osoba da bi bila uspješan inkvizitor. Prema njemu svaki uspješni inkvizitor bi trebao biti odan i marljiv u procesu oslobađanja religije i društva od hereze i u potrazi za istinom i ispravnim vjerovanjima. Također, unatoč velikim problemima s kojima će se susresti, inkvizitor nikada ne smije biti vođen osjećajem bijesa i gnjeva te željom za osvetom. Mora biti pravedan i spreman saslušati potencijalnog heretika te treba biti strpljiv i ne osuđivati osobu prije službenog donošenja odluke.³¹

Inkvizitori su bili veoma cijenjeni u društvu, posebno u onom dijelu društva koje je podržavalo njihov rad i koji su također željeli uklanjanje hereze s njihovog područja. Za vrijeme djelovanja i rada, inkvizitori su imali brojne privilegije i bili su veoma zaštićeni te gotovo nikada nisu odgovarali za svoje postupke. Jedina osoba kojoj su odgovarali i koja je bila hijerarhijski iznad njih je bio papa.³²

4.1. Identificiranje potencijalnih heretika

Različite heretičke skupine, koje su bile poznate na području cijele tadašnje Europe, međusobno su se razlikovale po određenim uvjerenjima, načinu življenja i funkcioniranju. Svaka od njih je također imala i specifične znakove i simbole koji su bili karakteristični za

³¹Kirsch, J. (2008.) *The Grand Inquisitor's manual: A History of Terror in the Name of God*, HarperCollins e-books, str. 66.

³²Turberville, A. S. (1920.), str. 179.

pristaše njihove hereze, a pomoću kojih su se identificirali i prepoznavali. U svome priručniku, Gui je također opisao i znakove pomoću kojih bi se lakše mogli uočiti pripadnici beguina, heretičke skupine koja sebe još naziva i „siromašnom braćom“, a vode se trećim zakonom svetoga Franje.³³ Bernard Gui navodi kako je jedan od znakova pomoću kojeg ih se može identificirati način pozdrava, naime pripadnici beguina međusobno koriste pozdrav „Blagoslovljen od Isusa Krista“ ili „Blagoslovljeno ime Gospodina Isusa Krista“.³⁴ To je jedan od znakova koji se može veoma lako uočiti i koji je dovoljan za pokretanje sumnje u heretičke namjere osoba. Također, Gui opisuje kako je heretike moguće uočiti i po načinu na koji se mole u Crkvi ili na nekom drugom mjestu i to tako jer pripadnici heretičke skupine sjede pognuti s kapuljačom na glavi, dok ostali kleče na koljenima s prekriženim rukama.³⁵ Svi ovi znakovi bili su lako uočljivi, ne samo inkvizitorima već i svim drugim ljudima što je bilo veoma važno jer je na taj način mnogo više osoba moglo sudjelovati u inkviziciji i pomoći otkrivanju potencijalnih heretika.

Bernard Gui također donosi informacije o načinu života beguina, odnosno opisuje njihove navike koje su vezane uz dane posta i nedjelje. To su za beguine bili sveti dani kada su se svi zajedno okupljali u svojim kućama koje su nazivali „Kuće siromaštva“ i čitali svoje svete knjige.³⁶ To je za inkvizitore zasigurno bio važan podatak jer su se time mogli lakše usmjeriti u traženju i prepoznavanju heretika, ne samo beguina, već i ostalih heretičkih skupina, a posebno jer su mogli pretpostaviti da se i ostali heretici okupljaju na njima važnim danima. Za beguine, treće pravilo, odnosno treći red svetog Franje je bio najvažniji vodič za uređenje načina života i ono se moralo poštivati kako bi njihov život bio ispunjen i pravilno vođen. U svome priručniku, Gui detaljno opisuje i navodi sve, dakako po njemu lažne, članke i navode kojih su se beguini pridržavali i koje su smatrali jedinim ispravnim načinom života.

³³Bernard Gui: *Inquisitor's Manual [1307-1323]*, Internet MedievalSourcebook, PaulHalsall, ed., Dostupno na: <https://legacy.fordham.edu/halsall/source/bernardgui-inq.asp>, pristupljeno 20. 7. 2016.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

4.2. Vjervanje i način života beguina

Beguini su smatrali da je postizanje evangeličkog savršenstva siromaštva jedino moguće ako ne posjeduju ništa, niti individualno niti zajedno s drugim beguinima. Smatrali su da je to jedino ispravno, jer niti Isus Krist, kao i njegovi učenici nisu posjedovali ništa materijalno i bili su potpuno siromašni što je jedini ispravni put. Bilo kakvo posjedovanje, kako piše Gui, za beguine bi bilo smanjivanje te savršenosti i činjenje grijeha.

Beguini su time smatrali da moraju imati samo ono osnovno za život, a suvišnost, odnosno više od toga nije poželjno jer bi se time prekršilo pravilo svetog Franje. Ono što je veoma zanimljivo jest da Gui u svome priručniku ne navodi koje su to osnove potrebne za život koje beguini zagovaraju. Samim time, veoma je teško ocijeniti što je za beguine bilo više od potrebnog, odnosno do koje granice su smatrali da su materijalne tekovine osnova potrebna za preživljavanje, a kada je ono prelazilo granicu i pretvaralo se u nepoštivanje pravila. Također, Gui navodi kako su neki pripadnici beguinske heretičke skupine javno prosili kako bi preživjeli, dok su neki radili određene poslove za koje su bili plaćeni i na taj su način uspjeli preživljavati.³⁷

Kao i većina drugih heretičkih skupina koje su bile aktivne i poznate u srednjem vijeku, niti beguini nisu priznavali crkvenu hijerarhiju kao niti utjecaj i važnost pape. Gui navodi kako su beguini odbijali bilo kakvu mogućnost promjene ili utjecaja na pravilo svetog Franje, te su smatrali da su osobe koje tako nešto pokušaju heretici koji ne poštuju Kristovo evanđelje. Osim toga, smatrali su da nitko ne može promijeniti zakletvu koju je osoba dala Kristu na vječno siromaštvo, pa čak ni sam papa koji bi se također takvim činom ogriješio o Kristovo evanđelje i dostigao bi niže savršenstvo. U tom razdoblju, beguini su posebno razgovarali i raspravljali o jednom papi koji je bio aktualan u to vrijeme, papi Ivanu XXII. Oni su smatrali, kako piše Gui, da je papa Ivan XXII. svojim postupcima izgubio moć i poštovanje, posebno u trenutku donošenja bule *Quorumdam*. Spomenutom bulom papa Ivan XXII. je osudio vjervanje da Krist i apostoli nisu posjedovali ništa materijalno i takvo učenje je proglasio heretičnim. Bula je donesena 1323. godine,³⁸ pet godina nakon što su u Marseilleu spaljena četiri crkvena službenika koja su proglašena hereticima jer su željeli poštivati i voditi život prema načelu i pravilima svetoga Franje. Beguini su smatrali da su oni

³⁷ Ibid.

³⁸ John XXII. : *Quuminternonnullos*, Franciscanarchive. Dostupno na: <http://www.franciscan-archive.org/bullarium/qinn-1.html>, pristupljeno 22. 7. 2016.

nepravredno osuđeni na spaljivanje jer oni nisu bili heretici već pravi i istinski kršćani koji nisu željeli pasti pod utjecaj luksuza i nemoralnog života.

U svome priručniku, Gui se dotaknuo i svetih simbola za beguine pa tako donosi podatak kako su najvjerojatnije beguini štovali kosti i pepeo osuđenih i spaljenih beguina heretika. Oni su za njih predstavljali svete relikvije i štovali su ih kao i što kršćani slave svece. Također, kako navodi Gui, neki od pripadnika beguinske heretičke skupine su zapisali imena spomenutih osoba koje su štovali, pa čak i datume na kalendarima koji su proglašeni njihovim svetim danima.

4.3. Ispitivanje heretika

U kasnom srednjem vijeku, inkvizitori su se koristili različitim metodama kojima su pokušali otkriti heretike, a one se mogu podijeliti u dvije skupine: metoda obmane i metoda mučenja ili torture.³⁹ Metoda obmane se najčešće koristila na početku samog procesa ispitivanja i ona je kako piše Gui uključivala različita dvosmislena pitanja, ali također i obmanjivanje osumnjičenika dokazima koje su inkvizitori često zlorabili ili ih čak nisu niti posjedovali. Na taj su način pokušali obmanuti osobu i prestrašiti ju ne bi li priznala svoje krivovjere i razotkrila ostale pripadnike hereze.⁴⁰ Osim obmanjivanja osobe tijekom samog procesa ispitivanja, ova se metoda koristila i prije službenog početka procesa dok se osumnjičenik nalazio u pritvoru. Naime, inkvizitori su se služili „tajnim agentima“ koje bi poslali osumnjičeniku u pritvor kako bi oni zadobili njegovu ili njezino povjerenje i kako bi možda priznao svoju pripadnost herezi u zamjenu za milost i jamčenje „tajnog agenta“ za njegovu nevinost.⁴¹ Takva situacija bi uvelike olakšala posao inkvizitorima jer bi već i prije samog početka ispitivanja imali potrebne informacije i činjenice koje su potrebne za osudu i za otkrivanje potencijalnih drugih heretika.

Osim metode obmane, inkvizitori i njihovi pomoćnici su se često koristili i metodom mučenja osumnjičenih osoba te su i na taj način pokušali iznuditi priznanje o njihovim heretičkim sklonostima. Sama inkvizicija kao proces je ostala upamćena u povijesti po brojnim mučenjima i torturama koje su provodili inkvizitori i njezini zagovaratelji te je u tom

³⁹Charles Lea, H. (2010.), str. 416.

⁴⁰Ibid.

⁴¹Ibid, str. 417.

razdoblju takvo ponašanje bilo prihvaćeno i nije se susprezalo od provođenja torture. Inkvizitori su se najčešće koristili metodom izgladnjivanja i vezanja teškim lancima koji su prisiljavali osumnjičenu osobu na cjelodnevno stajanje u zagušljivim tamnicama.⁴² Pritvorenim osobama se danima nije donosila hrana i oni su veoma brzo bili iscrpljeni i često nesvjesni situacije u kojoj se nalaze. Ove su metode bile veoma efikasne i često su mučenici bili prisiljeni moliti za milost i priznati svoje krivovjerje pa čak i kada nisu bili dio heretičke skupine. Osim prethodno spomenute metode mučenja, također se koristilo i mučenje na kolcima te sprava za rastezanje udova koje su bile i za to vrijeme jedne od najokrutnijih sprava za mučenje.⁴³ Ove su metode bile veoma okrutne, ali su za inkviziciju bile učinkovite i korištenjem spomenutih sprava priznanje se moglo veoma brzo iznuditi. Ovakav pristup je inkvizitorima omogućavao da u što kraćem roku iznude i dobiju veliki broj heretičkih priznanja i na taj način zaustave širenje hereze na pojedinom teritoriju.

Ono što je veoma zanimljivo jest da tortura nije bila zabranjena kao sredstvo iznuđivanja priznanja, ali je priznanje dobiveno u vremenu mučenja moralo biti ponovno izrečeno i nakon prestanka torture.⁴⁴ Čak je postojalo i vremensko ograničenje od dvadesetčetiri sata koja su morala proći od završetka torture do ponovnog priznanja, ali se ovo pravilo najčešće nije poštivalo. Naprotiv, inkvizitori i njihovi pomoćnici su nakon dobivanja priznanja metodom mučenja, heretika odmah premjestili u drugu prostoriju te mu pročitali njegovo priznanje o herezi koje je on samo morao potvrditi.⁴⁵ Time bi proces ispitivanja spomenutog heretika bio završen i on bi i službeno bio proglašen pripadnikom određene hereze.

Ispitivanje heretika bio je gotovo najvažniji dio inkvizicijskog procesa i o samom postupku ispitivanja je ovisila uspješnost procesa. Bernard Gui, veoma je detaljno opisao način provođenja ispitivanja heretika, a sve s ciljem da se ispitivanje što prije završi i da potencijalni heretik prizna svoju krivnju i ako je ikako moguće da otkrije informacije i o ostalim sljedbenicima hereze. U skladu s time, u svojem priručniku za inkvizitore, Gui je čak i opisao razgovor između inkvizitora i heretika te je i na taj način pokušao prikazati obrazac i metode ispitivanja s kojima će se susresti gotovo svi inkvizitori.⁴⁶ Gui savjetuje da se svaki

⁴²Ibid, str. 420.

⁴³ Ibid.

⁴⁴Ibid, str. 427.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶Bernard Gui: *Technique of Interrogations [1307-1323]*, Internet Medieval Sourcebook, Paul Halsall, ed. Dostupno na: <https://legacy.fordham.edu/halsall/source/bernardgui-inq.asp>, pristupljeno 23. 7. 2016.

heretik koji se tek privede ispitivanju treba osjećati sigurno u prostoru u kojem se nalazi i ne smije naići na inkvizitora koji će biti neprijateljski raspoložen.⁴⁷

Inkvizitor: „Optužen si za heretika i da vjeruješ u nešto suprotno od onoga što Sveta Crkva propovijeda.“

Heretik: (*Podiže oči prema nebu s izrazom najveće vjere*) „Gospodine, Ti znaš da sam ja nevin, i da ja nikada nisam vjerovao u ništa osim u istinsko kršćanstvo.“

I: „Nazivate svoju vjeru kršćanskom, a našu smatrate lažnom i heretičnom. Ali pitam Vas jeste li ikada vjerovali u neku drugu vjeru kao istinsku, a koja je različita od onoga što Rimaska Crkva smatra istinitom?“

H: „Vjerujem u istinsku vjeru u koju i Rimaska Crkva vjeruje, i koju vi otvoreno propovijedate.“

I: „Možda imate neku sektu u Rimu koju nazivate Rimskom Crkvom. Ja kada propovijedam kažem mnoge stvari, neke od njih su nam možda zajedničke, kao ona da Bog živi, i u nešto što propovijedam i vi vjerujete. Svejedno, možete biti heretik ako ne vjerujete u ostale stvari u koje bi trebali vjerovati.“

H: „Vjerujem u sve u što kršćanin treba vjerovati.“

I: „Znam Vaše trikove. Članovi Vaše sekte vjeruju u stvari i Vi smatrate da je to ono u što svaki kršćanin treba vjerovati. Ali gubimo vrijeme, reci jednostavno, vjeruješ li u jednog Boga, Oca i sina i Duha Svetoga?“

H: „Vjerujem.“

I: „Vjeruješ li u Krista, rođenog od Djevice, uskrsnuo i uzašao na nebo?“

H: (*Žustro odgovara*) „Vjerujem!“

I: „Vjeruješ li da se kruh i vino uz pomoć svećenika pretvaraju u tijelo i krv Kristovo?“

H: „Trebalo li da ne vjerujem u to?“

I: „Ne pitam te trebaš li vjerovati, nego da li vjeruješ?“

H: „Vjerujem u sve što Vi i ostali doktori naredite da vjerujem.“

I: „Ti ostali doktori su majstori tvoje sekte; ako se ja slažem s njima onda vjeruješ i meni, ako ne, onda ne vjeruješ u ono što ja kažem.“

H: „Rado vjerujem u ono što Vi kažete, ako je to dobro za mene.“

I: „Smatraš dobrim ako propovijedam ono što i tvoji majstori sekte propovijedaju. Reci onda, vjeruješ li da se tijelo našeg Gospodina, Isusa Krista nalazi u oltaru?“

H: „Vjerujem da je tamo tijelo, i da su sva tijela od našeg Gospodina.“

I: „Pitam je li tijelo tamo od našeg Gospodina, rođenog od Djevice, koji je visio na križu, ustao iz mrtvih, uzašao itd.“

⁴⁷ Ibid.

H: „A vi gospodine? Vi ne vjerujete u to?“

I: „Vjerujem u potpunosti.“

H: „I ja vjerujem isto.“

I: „Ti vjeruješ da ja vjerujem, a to te nisam pitao. Pitam te ako ti vjeruješ?“

H: „Ako želite interpretirati ono što kažem uvijek drugačije od jednostavnog i očitog, onda ne znam što reći. Ja sam jednostavan i neuk čovjek. Molim te ne hvataj me u mojim riječima.“

I: „Ako si jednostavan, onda odgovaraj jednostavno, bez izlike.“

H: „Rado.“

I: „Hoćeš li se onda zakleti da nisi učio ništa suprotno od onoga što naša vjera smatra istinitim?“

H: (*Probljedio*) „Ako se trebam zakleti, rado ću se zakleti.“

I: „Ne pitam te trebaš li, nego hoćeš li se zakleti?“

H: „Ako mi narediš, ja ću se zakleti.“

I: „Neću ti narediti da se zaklinješ, jer vjeruješ da su takve zakletve nezakonite i onda ćeš prenesti grijeh meni koji te prisilio na takvu zakletvu. Ali ako pristaneš zakleti se, ja ću te čuti.“

H: „Zašto se trebam zakleti, ako mi ti nećeš narediti?“

I: „Zato da makneš sumnju sa sebe da si heretik.“

H: „Gospodine, ja ne znam kako osim ako me ti ne naučiš.“

I: „Da se ja trebam zakleti, ja bi podignuo ruku, raširio prste i rekao: „ Tako mi pomogao Bog, ja nikada nisam učio herezu i vjerovao u ono što je suprotno od istinske vjere“.“

Spomenutim dijalogom, Gui je želio ukazati svim inkvizitorima na moguće probleme i dvosmislene odgovore koje bi heretici mogli izreći. Na taj ih je način želio savjetovati kako voditi razgovor s njima i uočiti potencijalne odgovore koji će imati skriveno značenje, odnosno neće biti odgovor heretika na pitanje koje su im postavili. Ono što je posebno važno jest da Gui na nekoliko mjesta navodi kako je najbitnije da heretik dobrovoljno prizna da vjeruje u nešto suprotno od onoga što Crkva propovijeda i da inkvizitor ne posustane u trenutku kada heretik izrekne zakletvu da nije sljedbenik hereze jer često u takvim situacijama heretici ne izreknu zakletvu već molitvu koju upute Isusu Kristu.

Ispitivanja heretika su veoma dugo trajala i većina njih je već bila izmučena i najčešće nisu bili sposobni za bilo kakvo povezano odgovaranje na pitanja i sam taj proces je

predstavljao veliko iskušenje za njih.⁴⁸ Također, ono što je bilo veoma važno za inkvizicijsko ispitivanje heretika jest da se sumnja u određeno stanovništvo i njihovo prihvaćanje hereze veoma brzo širila i gotovo svi koji su bili u bilo kakvoj vezi s osumnjičenim heretikom od tog su trenutka bili pod sumnjom.⁴⁹ Ono što je moguće uočiti i pročitati iz prethodno priloženog Guievog dijaloga iz priručnika, jest da su inkvizitori morali biti jako dobro pripremljeni za ispitivanje i u mnogim slučajevima je bilo poželjno da se koriste „trik“ pitanjima, a sve s ciljem da navedu heretika da se otkrije. Postavljala su im se pitanja poput „ Da li je žena stvorena kroz čin Boga ili muškarca“ i bilo koji odgovor na pitanje je upućivao na to da je osumnjičena osoba heretik.⁵⁰ I to je jedan od pokazatelja zašto je bilo poželjno da su inkvizitori obrazovani i poštivani jer su samo kao takvi mogli biti uspješni kroz ovaj način vođenja inkvizicijskog procesa.

Važnu ulogu u ispitivanju heretičkih namjera u kasnom srednjem vijeku imala su pitanja usko povezana s papom Ivanom XXII. Naime, Bernard Gui navodi nekoliko bitnih pitanja koja se moraju postaviti osumnjičeniku, a sve s ciljem prikupljanja što čvršćih dokaza za herezu osumnjičene osobe. Navodi da ga se treba ispitati u vezi njegova vjerovanja u papinsku moć, kao i za njegovo mišljenje u vezi donošenja papinske bule *Quorumdam*. Također, važno je saznati, misli li osumnjičenik da papa ne može promijeniti odluku o izlasku pojedine osobe iz zavjeta siromaštva jer bi tim činom papa postao heretik.

Također, neizostavan dio svakog inkvizicijskog procesa su bili notari. Oni su tijekom cijelog ispitivanja zapisivali sve što su govorili, i inkvizitor i osumnjičeni i na taj način su imali zabilježeno cijelo svjedočanstvo koje se nakon završetka čina spremalo i čuvalo u posebnim prostorima.⁵¹ Zapisano svjedočanstvo se potpisivalo u prisustvu dva svjedoka, a ono što je zanimljivo jest da su svjedoke odabirali inkvizitori i oni su uvijek bili odani Crkvi i diskretni, a ako je bilo ikako moguće oni su bili dio Dominikanskog ili nekog drugog crkvenog reda.

Procesom ispitivanja, inkvizitori su trebali doznati što više informacija o osumnjičenoj osobi, ali i o potencijalnim drugim hereticima, te saznati što više detalja iz njihovog načina života. U skladu s time, Gui navodi u svome priručniku, da svaki inkvizitor također treba postavljati pitanja o mogućim poznanstvima osumnjičene osobe s drugim hereticima, kao i

⁴⁸Kirsch, J., (2008.) str. 74.

⁴⁹Ibid, str. 75.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹Ibid, str. 77.

saznati je li već bilo osuđivanih osoba od strane biskupa i drugih inkvizitora na tom području. Savjetuje inkvizitore kako bi od osumnjičene osobe trebali saznati vjeruje li on u ono što beguinska skupina propovijeda, te smatra li da se savršenstvo nalazi u siromaštvu i neimaštini, u onome što propovijedaju i zagovaraju beguini.

Veliku pažnju Bernard Gui je dao i pisanju PeteraJohnaOlivia,⁵² te su kroz ispitivanje inkvizitori trebali dobiti što veći broj informacija i podataka o njegovom statusu u beguinskoj heretičkoj skupini. Oni su trebali saznati kada se čitalo, odnosno slušalo djelo PeteraJohnaOlivia i koje je to djelo bilo. Također, ispitivanje su trebali usmjeriti i prema tome da saznaju je li PeterJohnOlivi za beguine bio najveći izvor iz kojega su crpili svoja vjerovanja.

4.3.1. Postupak ispitivanja beguina

U svome priručniku, Bernard Gui se posebno osvrnuo na postupak ispitivanja beguina te opisuje načine i metode ispitivanja koje su posebno prilagođene za pripadnike spomenute hereze. Gui donosi podatak kako se beguine počelo otkrivati 1315. godine, iako su postojali i širili svoja vjerovanja i prije te godine. Najveći broj beguina je uhvaćen i pritvoren na prostorima triju provincija: Narbone, Toulousea i Katalonije gdje im se sudilo i gdje je većina proglašena hereticima. Kako Bernard Gui piše, mnoge osobe, koje su uhvaćene pod sumnjom pripadnosti beguinima bile javno izložene gdje su priznale svoja vjerovanja koja su bila u suprotnosti s Rimskom crkvom. Također, većina osuđenih heretika nije se željela odreći svojih vjerovanja koja su bila proglašena krivovjernima iako su znali da će u tom slučaju biti osuđeni i spaljeni na lomači. No unatoč takvom ishodu, oni su smatrali da je to jedini ispravan način na koji će sačuvati evanđeosku istinu i da ne postoji neki drugi put kojim bi mogli krenuti.

⁵²PeterJohnOlivi (1248. – 1298.) je bio franjevački filozof i teolog koji je ostao zapamćen po sukobu s katoličkom Crkvom. Olivi je u svojim radovima i javnim nastupima zagovarao zavjet siromaštva za kojeg je smatrao da treba biti temelj franjevačkog reda i način života franjevačkih redovnika, a s čime se tadašnja Crkva nije slagala. Za vrijeme svoga života, Olivi je postao nepoželjna i kontroverzna ličnost u krugovima Crkve, a nakon smrti njegov je utjecaj i dalje bio veoma prisutan kroz objavljene knjige i radove. Njegova filozofija je postala temelj određenim heretičkim skupinama, kao što su beguini i ona je predstavljala izvor njihova vjerovanja i učenja. U kasnom srednjem vijeku, njegove knjige su zabranjene i proglašene su heretičkim te je svako posjedovanje neke od njih ili propovijedanje njegove filozofije bilo kažnjivo i ukazivalo je na heretičke namjere pojedinca ili skupine. Za više vidi: Pasnau, R., T. (2016.) *PeterJohnOlivi*. TheStanfordEncyclopediaofPhilosophy Edward N. Zalta (ed.). Dostupno na <http://plato.stanford.edu/entries/olivi/>, pristupljeno 24.8.2016.

U samom procesu ispitivanja osumnjičenih beguina, Bernard Gui posebno naglašava da među sljedbenicima beguina postoje osobe koje znaju mnogo više od drugih, odnosno koje su na višoj poziciji u beguinskoj heretičkoj skupini i zbog toga je važno da se takve osobe veoma detaljno ispitaju. One su od velikog značaja jer često imaju pristup i uvid u detaljne načine funkcioniranja same skupine i njihova saznanja bi uvelike pomogla u cjelokupnom razumijevanju beguinske hereze. U cijelom procesu veliku ulogu imaju inkvizitori i njihova pripremljenost za ispitivanje heretika, a posebno je važno da inkvizitori prilagode metode ispitivanja pojedinom heretiku jer svaki od njih zahtjeva ponešto drugačiji pristup. Također, Gui je svjestan da se mnoge stvari, poput uspješnih metoda ispitivanja i prepoznavanja laži uče i usavršavaju kroz iskustvo, ali i da svaki inkvizitor treba biti donekle spreman na vođenje postupka.

Pitanja koja Bernard Gui donosi u svome priručniku su veoma detaljna i specifična za beguine i odgovori na njih ukazivali bi na pripadnost heretičkoj skupini ili bi pomogli u otkrivanju većeg broja beguina. Ono što Gui navodi jest da svako ispitivanje treba započeti s informacijama o ulasku osobe u beguinsku skupinu, kada je i gdje ona pristupila skupini, te uz čiju je pomoć ušla u skupinu, odnosno kako je saznala za njezino postojanje.⁵³ Ove informacije omogućile bi inkvizitorima lakše razumijevanje načina na koji se hereza širila teritorijem i olakšala bi borbu protiv njezina širenja. Iako je većina osoba bila dio heretičke skupine, postojali su oni ljudi koji su bili samo njezini zagovaratelji, ali nisu bili službeno primljeni u beguinsku skupinu. Za takve osobe, Gui je pripremio pitanja koja su se odnosila na početak vjerovanja u herezu, kao i ispitivanje o slušanju propovijedi beguina, njihovom trajanju, mjestu i načinu na koji se ona obavljala. U tom je slučaju veoma važno bilo da se postave pitanja o Kristu i njegovim apostolima koji nisu posjedovali ništa materijalno, kao i pitanje o pravilu svetoga Franje.⁵⁴ Poznavanje informacija koje bi osoba dala odgovorom na prethodna dva pitanja, značila bi da je ona upoznata s beguinskom herezom i da se daljnjim ispitivanjem mogu saznati važne informacije za inkviziciju i borbu protiv heretika.

Kao i u slučajevima ispitivanja ostalih heretika, Gui navodi kako je i u ispitivanju osumnjičenih beguina važno saznati njihovo razmišljanje o papinskom autoritetu i njegovoj moći. U skladu s time, Bernard Gui u svome priručniku donosi pitanja kojima se treba saznati smatraju li osumnjičenici da papa ne može dozvoliti premještanje redovnika iz jednog reda u

⁵³Bernard Gui: *Inquisitor's Manual [1307-1323]*, Internet Medieval Sourcebook, Paul Halsall, ed., Dostupno na: <https://legacy.fordham.edu/halsall/source/bernardgui-inq.asp>, pristupljeno 25. 7. 2016.

⁵⁴Ibid.

drugi, a da pritom redovnik preuzme obaveze i tradiciju novog reda. To je povezano s razmišljanjem beguina kako pravi kršćanin treba doživotno poštivati zavjet siromaštva, neovisno kojem redu pripada jer je to jedini ispravni kršćanski put. Također, inkvizitori su trebali saznati smatraju li privedene osobe da papa ne može osloboditi nikoga iz zavjeta siromaštva i da jednom položena zakletva svetom Franji nikada ne može biti opozvana, pa čak niti od najvišeg crkvenog autoriteta. Inkvizitori bi pomoću tih pitanja i odgovora na ista, dobili informacije o poštivanju i uvažavanju papinskog autoriteta i na temelju toga bi mogli zaključiti je li osoba pripadnik heretičke skupine ili ne.⁵⁵

Ranije predstavljeni događaj u Marseillesu, gdje su spaljena četiri crkvena službenika koji su proglašeni hereticima, također je inkvizitorima pomogao u ispitivanju osumnjičenih beguina. Inkvizitori su postavljali pitanja o spomenutom događaju osumnjičenim osobama i željeli su doznati što oni znaju o tom događaju i kako razmišljaju o njemu. Detaljnim ispitivanjem, inkvizitori su pokušali doznati smatraju li osumnjičenici da su te osobe pravedno osuđene i znaju li uopće razlog zašto su osuđene na smrt. Sva ova pitanja su veoma specifična i detaljna što je bio i jedan od uvjeta uspješnog inkvizicijskog postupka.⁵⁶ Svi inkvizitori su trebali pokazivati detaljno razumijevanje i poznavanje hereze, te su pitanja o specifičnim situacijama i činjenicama trebala ukazati osumnjičenoj osobi kako je inkvizitor upoznat s njihovim načinom funkcioniranja i življenja.

Razmišljajući o procesu ispitivanja i osuđivanja određene osobe za pojedine postupke moramo se dotaknuti i mogućnosti obrane osumnjičenika. Obrana osumnjičene osobe za herezu je bila predviđena i od strane same crkve, pa čak je spomenuto pitanje uređeno i na Lateranskom koncilu. Na 4. Lateranskom koncilu 1215. godine, doneseno je pravilo kojim se uredilo postupanje prema heretiku i njegova mogućnost za obranu od iznesenih optužbi. Naime, vijeće je inzistiralo da se osumnjičenog za herezu upozna s optužbama, kao i s razlozima zašto je doveden pred inkvizicijski sud kako bi se osumnjičeniku omogućilo da se brani. Također, ono što je bilo važno jest da se na spomenutom koncilu također uredilo i pitanje svjedoka te su sva imena potencijalnih svjedoka protiv osumnjičene osobe trebala biti javna i nije bilo poželjno da se sam proces vodi u tajnosti.⁵⁷ Unatoč tomu što suodredbelateranskog koncila bile službene i obvezujuće, one se najčešće nisu poštivale, pa čak se nije niti pokušao voditi postupak prema njima. Sam inkvizicijski postupak se najčešće

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Charles Lea, H. (2010.), str. 416.

⁵⁷ *Fourth Lateran Council: Canon 3 - on Heresy*, InternetMedievalSourcebook, PaulHalsall, ed., Dostupno na: <http://sourcebooks.fordham.edu/source/lat4-c3.asp>, Pristupljeno 10. 8. 2016.

vodio u tajnosti i često osumnjičena osoba za herezu nije znala zbog čega je pritvorena i koje su optužbe protiv njega te mu se na taj način onemogućavala obrana.⁵⁸ Osim toga, važno je napomenuti da u trenutku kada je osoba pritvorena pa do dana kada bi ispitivanje započelo znali su proći tjedni, a tijekom tog razdoblja osumnjičenik je bio izložen mučenju i nehumanim uvjetima života. Često nakon takvog postupanja, osumnjičenoj osobi je bilo najjednostavnije priznati svoje krivovjere i čekati kaznu koju će mu izreći inkvizicijski sud.

⁵⁸Charles Lea, H. (2010.), str. 416.

5. KAZNA ZA OSUĐENE HERETIKE

Osobama kojima se dokazala krivnja ili koje su priznale svoje krivovjerje i vjerovanje u određenu herezu preostalo je iščekivati kaznu koja će im biti izrečena od strane inkvizicijskog suda. Ono što je veoma zanimljivo jest da se u vrijeme inkvizicije nisu koristili termini zločina i kazne, već je to bilo okarakterizirano kao duhovni grijeh i pokora.⁵⁹ Na taj su način vjerojatno pokušali opravdati način na koji su se odnosili prema hereticima i opravdati svoje postupke u provođenju inkvizicijskog suda, no danas se radi lakšeg razumijevanja u sekundarnoj literaturi koriste pojmovi zločina i kazne. Vrsta kazne koja će biti izrečena heretiku ovisila je o težini počinjenog grijeha i također, ovisila je o načinu na koji je heretik priznao svoje krivovjerje, dobrovoljno priznanje ili je ono bilo iznuđeno pomoću prethodno opisanih metoda ispitivanja.

Jedna od lakših kazni koja je mogla biti izrečena optuženom heretiku, a koji je dobrovoljno priznao svoju krivnju jest hodočašće. Hodočašće je značilo da je heretik bio osuđen na dugačko pješaćenje prema određenom cilju, najčešće određenoj biskupiji u drugom gradu, odnosno na drugom teritoriju.⁶⁰ Postojale su dvije kategorije gradova u koje se hodočastilo, a koji su se razlikovali prema udaljenosti od mjesta stanovanja osuđenog heretika. Tako su za francuske heretike u prvoj kategoriji za hodočašće bili gradovi Koln, Santigao de Compostela (glavni grad španjolske provincije Galicija), Konstantinopol i Canterbury, dok su u drugoj kategoriji bili Pariz, Bordeaux, Beč i Boulogne.⁶¹ Samo putovanje, odnosno hodočašće na koje je bio osuđen heretik nije predstavljalo samo po sebi nepremostivu prepreku, već je iza te kazne bilo i mnogo drugih elemenata, odnosno teških situacija koje su heretika mogle očekivati po povratku s izvršavanja kazne. Veliki su problemi mogli nastati i u obitelji heretika koja je također često bila označena kao krivovjerna te su i oni bili izloženi javnom osuđivanju drugih ljudi i često nisu bili u mogućnosti voditi normalan život. Da bi inkvizitori i Crkva bili sigurni da je heretik izvršio dobivenu kaznu, odnosno da je hodočastio do mjesta koje mu je bilo postavljeno kao cilj, heretik je morao donesti jednu vrstu potvrde koju mu je potpisao biskup Crkve na tom području u koje je hodočastio. Tako je mogućnost prijevare, točnije neizvršavanje izrečene kazne svedena na minimum i Crkva je mogla biti sigurna da će heretik izvršiti dobivenu kaznu. Osim toga, po povratku s hodočašća, osoba je dugoročno bila označena kao heretik i često je imala velikih problema u pronalaženju

⁵⁹Turberville, A. S. (1920.), str. 206.

⁶⁰Ibid, str. 207.

⁶¹ Ibid.

zaposlenja u svome gradu. U prilog tomu je išlo i javno označavanje heretika pomoću simbola križa ili nekog drugog elementa koji je morao nositi svakodnevno na svojoj odjeći.⁶² U inkvizitorskom radu Bernarda Guia, ostalo je zapisano kako je on osudio šesnaest osoba na kaznu hodočašćenja.⁶³ Prema tom podatku, možemo zaključiti kako je ova kazna bila namijenjena samo određenim prijestupnicima, odnosno onim hereticima za koje se moglo pretpostaviti da može izvršiti opisanu kaznu.

Sljedeća vrsta kazne koja se izricala osuđenim hereticima jest bičevanje. Ova kazna je u odnosu na druge kazne bila među najblažima ali ono što se s njome željelo postići jest posramljenje osuđene osobe. Naime, bilo je propisano pravilomda se bičevanje heretika izvodi javno na trgovima među narodom koji je tada imao priliku vidjeti lice heretika i čuti njegovu molitvu za milost i oprost. Bičevanje se uvijek izvodilo nedjeljom na način da se sa heretika skinulo onoliko odjeće koliko je potrebno da bi bio posramljen ali i koliko su dopuštale vremenske prilike.⁶⁴

Kazna koja je uz bičevanje kao primaran cilj imala posramljenje krivovjernika jest kazna nošenja oznake, odnosno simbola križa koji je u narodu bio prepoznat kao znak koji označava krivovjernika, odnosno heretika. U odnosu na neke prijašnje poznate situacije u povijesti u kojima je također jedna vrsta kazne bila nošenje simbola križa,⁶⁵ u vrijeme inkvizicije veličina nošenog simbola križa je bila mnogo veća i heretik ga je morao nositi i na prsima i na leđima.⁶⁶ Oznaka je morala biti nošena svakodnevno i pri svakom izlasku iz kuće te je morala biti na vidljivom mjestu kako bi svi ljudi bili upoznati s krivovjerjem osobe. Kao što smo već spomenuli, javno obilježavanje osobe kao heretika je imalo i dalekosežne posljedice koje su se ogledale u nemogućnosti pronalaska posla, otežano obavljanje svakodnevnih poslova kao i izloženost brojnim uvredama koje su upućene od strane drugih ljudi.

Obje prethodno opisane kazne, bičevanje i nošenje simbola križa jesu kazne koje su se izricala osobama koje su javno izrekle nešto suprotno od onoga što propovijeda Crkva i koje su svojevrijem priznale krivovjerje. To su kazne koje su se smatrale blažima i koje su se

⁶²Ibid, str. 209.

⁶³ Charles Lea, H. (2010.), str.495.

⁶⁴Ibid, str. 464.

⁶⁵Godine 1208. - dominikanski red je osuđene heretike označavao s dva mala simbola križa koja su osuđenici morali nositi na prsima, posebno kada bi izlazili u javnost. Za više vidi: Turberville, A. S.(1920.), str. 208.

⁶⁶Turberville, A. S.(1920.), str. 209.

dodjeljivale hereticima koji nisu počinili veliki prekršaj, ali koje su trebale upozoriti osobu na daljnja nepoželjna heretička ponašanja.

Možda najpopularnija kazna među inkvizitorima u kasnom srednjem vijeku je bilo pritvaranje osuđenih heretika u zatvore, odnosno ćelije. U vrijeme inkvizicije postojale su dvije vrste zatvora: zatvori s nizom ćelija s jedne i druge strane hodnika koji je prolazio pokraj ćelija. Spomenuti zatvori su još poznati i pod nazivom *muruslargus*.⁶⁷ i u njima suse zatvorenici međusobno mogli vidjeti i razgovarati te su bili dopušteni posjetitelji. To su zatvori koji su bili namijenjeni kriminalcima kasnog srednjeg vijeka kao i svima onima koji su bili osumnjičeni, ali ne i osuđeni.⁶⁸ Druga vrsta zatvora, popularno nazivana *murusstrictus*, kao što mu i sam latinski naziv govori je bio čuvaniji i rigorozniji zatvor u kojima se zatvorenici nisu mogli međusobno vidjeti niti razgovarati. Ćelije su u takvim zatvorima bile veoma malene, veličine dovoljne tek za jednoga zatvorenika koji je najčešće bio vezan lancima i prisiljen na danonoćno stajanje.⁶⁹ Ova vrsta strogo čuvanog zatvora je bila namijenjena za osobe koje su pokušale pobjeći iz zatvora *muruslargus* i za sve one osuđene heretike koji su svoje krivovjere priznali nakon mučenja i nakon prijetnje spaljivanjem. Jedan od razloga zašto su u tim zatvorima ćelije bile malene i zašto zatvorenici nisu mogli međusobno razgovarati jest strah od širenje hereze u zatvoru i utjecaja na druge zatvorenike. One osobe koje su od strane inkvizitora proglašene kao najopasniji heretici i koje su počinile velike grijeha i zločine šireći heretičko krivovjere bili su zatvarani u tamnice. Tamnice su u srednjem vijeku bile veoma malene i zagušljive te su imale samo mali otvor na vratima kroz koji bi osuđenici dobivali hranu.⁷⁰ Često je kazna pritvaranja u tamnice bila uspoređivana i sa smrtnom kaznom jer su osobe u takvim uvjetima veoma teško preživljavale. Osobe u tamnicama nisu imale gotovo nikakvog kontakta s vanjskim svijetom što je zasigurno utjecalo i na njihovo psihičko stanje koje je već bilo narušeno kroz razdoblje torture i bile su male šanse za preživljavanje kazne i izlazak na slobodu.

Kazna zatvora često se smatrala vrstom pokajanja jer se time nastojalo odvojiti osuđenog heretika od njegove grupe i heretičkog propovijedanja i prisiliti ga da kroz određeno razdoblje odbaci učenje koje je u suprotnosti s Rimskom crkvom. Svi zatvorenici su neovisno u kojem su se zatvoru nalazili imali strogo određenu prehranu koja se sastojala od kruha i vode. To je bio još jedan način na koji su se kažnjavali sami heretici ali također i način na koji

⁶⁷Lat. Široki zid.

⁶⁸Kirsch, J. (2008.), str. 121.

⁶⁹Ibid, str. 123.

⁷⁰ Ibid.

se pokušalo dovesti troškove inkvizicijskog procesa na što je moguće nižu razinu. Gledajući s financijske strane, tortura je često bila isplativiji način i metoda kažnjavanja i ispitivanja heretika jer nije zahtijevala dodatna izdvajanja, a često je veoma brzo prisilila heretika na priznavanje heretičkog učenja.⁷¹

Kao što smo već i napisali, kazna zatvora je bila među najučestalijim kaznama koja se izricala osuđenim hereticima. U skladu s time, a također i s razvojem i širenjem inkvizicije, zatvori u kasnom srednjem vijeku su brzo postajali prenapučeni i sve je više novaca trebalo ulagati za provođenje ove vrste kazne. Sama inkvizicija nije mogla podmiriti sve troškove, kao i ulagati u izgradnju novih zatvora te je trebala suradnike koji će preuzeti dio odgovornosti na sebe. Osim pojedinaca, poput kardinala, biskupa i bogatih zemljoposjednika koji su donirali zemljišta i novce za inkviziciju, dio troškova se također podmirivalo i pomoću financijske kazne za heretike, kroz oduzimanje zemljišta i izricanje novčane kazne.⁷²

Novčana kazna je bila najblaži oblik kazne koja se izricala krivovjernicima u kasnom srednjem vijeku. Ovom vrstom kazne kažnjavalo se heretike koji su počinili lakši prijestup poput izgovaranja neprimjerenih rečenica ili slušanja krivovjernih propovijedi.⁷³ Također, novčanom kaznom se kažnjavalo i osuđene heretike koji iz različitih razloga nisu bili u mogućnosti izvršiti neku drugu vrstu kazne koja im je bila izrečena. Tako je heretiku koji je bio osuđen na hodočašće, a zbog starosti nije mogao otići na tako dalek put bila izrečena novčana kazna koja bi zamijenila kaznu hodočašća.⁷⁴ Također, bilo je ustaljeno pravilo da obitelj heretika koji je preminuo i zbog toga nije izvršio svoju kaznu, mora platiti određenu novčanu svotu i na taj način otplatiti njegovu kaznu.

Mnogo ozbiljnija i teža kazna od novčane jest oduzimanje posjeda i nekretnina heretiku. Ono što je zanimljivo jest da oduzimanje posjeda službeno nije bila kazna inkvizicije već je to bio redovan potez države koja je svim teže osuđenim hereticima oduzimala zemlju. Ono što je zanimljivo jest da nema točno određenih uvjeta prema kojima se oduzimala zemlja, već je većina odluka bila na pojedincu koji je provodio oduzimanje. Također, u kasnom srednjem vijeku, sakralna i svjetovna vlast su često bile usko povezane pa i samim time kazna oduzimanja zemlje nije bila upotpunosti odvojena od inkvizicije. Uvjeti prema kojima se oduzimala zemlja razlikovala se od područja do područja pa je tako u južnoj

⁷¹Turberville, A. S. (1920.), str. 215.

⁷²Ibid, str. 216.

⁷³Ibid, str. 210.

⁷⁴ Ibid.

Francuskoj zemlji bila oduzeta i tek pritvorenim osobama kojima se nije dokazala krivnja i koje nisu osuđene za herezu. Što se tiče obitelji osumnjičene osobe za herezu, njegova supruga je mogla dobiti povrat miraza ali samo u slučaju ako je mogla dokazati da nije znala za suprugovo krivovjerje kada se udavala za njega.⁷⁵

Kao što smo i prije rekli, Bernard Gui je osudio 16 osoba na oduzimanje posjeda, odnosno uništavanje kuće u vrijeme svoga inkvizicijskog rada. To je veoma malen postotak u odnosu na sveukupan broj osuđenih heretika s njegove strane (samo 2.5% osuđenih na kaznu oduzimanja posjeda) i stoga niti kod Guia ova vrsta kazne nije bila popularna kao što je to bila na primjer kazna zatvora. Sama kazna koja je propisivala spaljivanje kuće nije bila toliko zastupljena jer je više predstavljala simboliku uništavanja hereze, odnosno spaljivanja svega što je heretičko nego što je trebala kazniti samog heretika. Također, na posjedu na kojem je spaljena kuća heretika nije bila dopuštena izgradnja nove kuće, već je taj posjed morao ostati prazan kao znak i podsjetnik na nepoželjnu herezu i moguće posljedice za sve one koji vjeruju u jedno od krivovjerja.⁷⁶

Do sada smo u radu opisali kazne za heretike koji su sami priznali svoju herezu, no u kasnom srednjem vijeku bilo je slučajeva u kojima inkvizitori nisu mogli pronaći osumnjičenu osobu ili je osoba ponovila zločin, odnosno nastavila je svoje vjerovanje i propovijedanje hereze. Za takve osobe, inkvizitori su imali posebne kazne, odnosno posebna pravila i uvjete prema kojima su ih osuđivali. Postojale su tri kategorije takvih osumnjičenika: osobe koje se nisu odazvale na poziv inkvizitora na ispitivanje, osobe koje su ponovile svoje grijeh i osobe koje se nisu pokajale.⁷⁷

Osobe kojima su inkvizitori uputili tri poziva na ispitivanje i koje se nisu odazvale imale su rok od godinu dana da se dobrovoljno odazovu i prihvate ispitivanje. U tom slučaju, osumnjičenom heretiku bi se izrekla kazna ekskomunikacije i oduzela bi mu se sva dobra koja su bila u njegovom posjedu. Ukoliko bi heretik i dalje odbijao ispitivanje ili se ne bi odazvao na njega u propisanom razdoblju postojala je mogućnost da će u narednom razdoblju biti predan sekularnim vlastima, što je najčešće značilo i smrtnu kaznu.⁷⁸

Predaja sekularnoj vlasti bila je također jedina mogućnost i za one osobe koje su uhvaćene u ponavljanju grijeha, odnosno koje su se vratile heretičkoj skupini i

⁷⁵Ibid, str. 213.

⁷⁶Ibid, str. 218.

⁷⁷Ibid, str. 219.

⁷⁸ Ibid.

nastavile propovijedati herezu. Za takve osobe nije postojala druga mogućnost jer se za njih smatralo da su nepopravljivi i kao što smo već napisali, to je najčešće značilo i smrtnu kaznu spaljivanjem.⁷⁹

Osobe koje su bile osumnjičene i na kraju osuđene kao heretici, a nisu pokazivale pokajanje za svoje grijeh, također su predstavljale veliki problem za inkvizitore. U takvom slučaju, inkvizitori prethodno opisane kazne nisu smatrali dovoljno strogima, pa su se također često odlučivali na prepuštanje takvih heretika svjetovnim vlastima. Oni osuđeni na spaljivanje imali su još mogućnosti da se spase i nastave život i to na način da se pokaju i priznaju da su vjerovali u nešto što nije istinito i što nije u skladu s Crkvom i crkvenom istinom. Takve heretike se zatim ostavljalo na životu, a bila bi im dodijeljena jedna od prethodno opisanih kazni.⁸⁰

U svome priručniku za inkvizitore, Bernard Gui se također osvrnuo i na kazne za osuđene heretike, a posebno je izložio svoj stav o ekskomunikaciji kao što je objasnio i situacije u kojima bi se trebala izreći dotična kazna. Naime, Gui je smatrao da se kazna ekskomunikacije treba izreći svim hereticima koji odbiju izreći zakletvu da će govoriti istinu pri ispitivanju i onima koji odbiju surađivati s inkvizitorima pri otkrivanju drugih heretika.⁸¹Tada bi im se trebalo pisanim putem izreći kazna izopćenja i ona bi trebala postati dio daljnjeg inkvizicijskog procesa. Ono što Gui također naglašava u svome priručniku jest da je moguće da se kazna ekskomunikacije povuče i to u slučaju ako heretik odmah po izricanju kazne izrekne zakletvu ili ako ju pristane izreći u određenom vremenskom razdoblju koje je odredio predsjednik inkvizicijskog vijeća. Kako navodi Gui, izricanje kazne ekskomunikacije trebalo bi pomoći u konačnom dokazivanju heretičkih namjera osumnjičene osobe. Svaka osoba koja je osuđena na kaznu izopćenja trebala bi ju priznati i pokajati se, a ukoliko osoba ne priznaje tu kaznu niti smatra da je izopćena dokazuje da je pripadnik hereze jer ne poštuje Crkvu niti priznaje izrečene kazne.⁸²Prema riječima Bernarda Guia, kazna ekskomunikacije se treba izreći i onim hereticima, odnosno osumnjičenim osobama za herezu koje na ispitivanjima odgovaraju dvosmislenim odgovorima i koje pokušavaju prikriti svoju pripadnost heretičkoj skupini. Pomoću kazne izopćenja se želi postići da osumnjičene osobe odgovaraju jednostavnim i nedvosmislenim odgovorima i u konačnici da govore istinu.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Bernard Gui: *Inquisitor's Manual [1307-1323]*, Internet Medieval Sourcebook, Paul Halsall, ed., Dostupno na: <https://legacy.fordham.edu/halsall/source/bernardgui-inq.asp>, pristupljeno 26. 8. 2016.

⁸² Ibid.

ZAKLJUČAK

Dvanaesto stoljeće bilo je razdoblje u srednjem vijeku kada je porastao broj osoba koje propovijedaju suprotno od onoga za što se zalaže Crkva i crkveni službenici. Takve propovijedi su bile dobro prihvaćene od strane naroda i Crkva je imala sve više problema u svojem funkcioniranju, kao i sa opadanjem moći i gubljenjem autoriteta među tim ljudima. Bila je narušena stoljetna moć i utjecaj Crkve i bilo je potrebno boriti se protiv takvog krivovjerja. Kako bi se uspješno borili protiv hereza koje su postale sve raširenije, Crkva je ustanovila inkviziciju, proces čiji je jedini zadatak bio zaustavljanje širenja krivovjerja i čišćenje teritorija na kojem je ono bilo aktualno.

Bernard Gui bio je jedan od najzloglasnijih inkvizitora u kasnom srednjem vijeku koji je najčešće radio na području južne Francuske i sjeverne Italije. Njegov način rada postao je uzorak za rad svih budućih inkvizitora, a posebno nakon što je napisao i priručnik za inkvizitore *Practica Inquisitionis Heretice Pravitatis*. Analizirajući priručnik Bernarda Guia i njegova uputstva i savjete za ispitivanje potencijalnih heretika, može se uočiti kako je većina pitanja veoma jednostavna i specifična te bi i sami odgovori na njih trebali biti takvi. Takvim pristupom, nevjerojatnije se pokušalo onemogućiti osumnjičenoj osobi da daje nepotpune i dvosmislene odgovore koji bi otežali posao inkvizitorima. Tijekom cijelog procesa koji se vodio protiv određenog heretika, gotovo najveću ulogu su imali inkvizitori i njihova pripremljenost za vođenje ispitivanja i iznuđivanje priznanja te su oni također imali i odlučujuću ulogu u izricanju presude. Osuđeni heretici, ovisno o težini počinjenog zločina, kažnjavali su se lakšim kaznama: bičevanje, odlazak na hodočašće, nošenje oznaka sramote i težim kaznama: doživotni zatvor, progonstvo, izopćenje iz Crkve i društva, zapljena imovine i na kraju za sve one koji se nisu pokajali bilo je predviđeno predavanje svjetovnoj vlasti na izvršenje smrtne kazne. O broju žrtava inkvizicije postoje brojne teorije i gotovo je nemoguće napisati točan broj osuđenih heretika, kao i broj onih koji su izgubili život.

Inkvizicija je ostala zapamćena po brojnim presudama koje su izrečene osuđenim hereticima u srednjem vijeku i to je bio jedini način na koji se Crkva u to vrijeme znala boriti protiv krivovjerja. Ugrožavanje religije i vjerovanja koje je propovijedala Crkva u tom razdoblju je bilo neoprostivo i kao jedini ispravan način vidjela se inkvizicija i borba protiv krivovjernika pomoću svih raspoloživih metoda. Metoda obmanjivanja i metoda torture bile su dvije najzastupljenije metode u inkvizicijskom procesu i one su prema riječima Bernarda

Guia bile veoma uspješne i omogućavale su brzo otkrivanje heretika na različitim područjima. Kroz sam proces ispitivanja osumnjičene osobe za herezu bilo je potrebno saznati što je moguće više informacija o samoj herezi, potencijalnim hereticima i načinu na koji se hereza širila specifičnim prostorom. Na taj su način inkvizitori željeli upoznati heretičke skupine i njihov način funkcioniranja te spriječiti ulazak novih sljedbenika hereze u grupu i u konačnici onemogućiti njezino širenje, odnosno potaknuti njezino nestajanje i propadanje.

BIBLIOGRAFIJA:
PRIMARNI IZVORI:

1. Bernard Gui: *Inquisitor's Manual [1307-1323]*, Internet MedievalSourcebook, PaulHalsall, ed., Dostupno na: <https://legacy.fordham.edu/halsall/source/bernardgui-inq.asp>
2. Bernard Gui: *Technique of Interrogations [1307-1323]*, Internet MedievalSourcebook, PaulHalsall, ed. Dostupno na: <https://legacy.fordham.edu/halsall/source/bernardgui-inq.asp>
3. *Fourth Lateran Council: Canon 3 - on Heresy*, Internet MedievalSourcebook, PaulHalsall, ed. Dostupno na: <http://sourcebooks.fordham.edu/source/lat4-c3.asp>
4. John XXII. : *Quuminternonnullos*, Franciscanarchive, AlexisBugnolo, ed. Dostupno na: <http://www.franciscan-archive.org/bullarium/qinn-e.html>

LITERATURA:

1. Baigent, M., Leigh, R. (2002.) *Inkvizicija*, Stari grad, Zagreb.
2. Charles Lea, H., (2010.) *A History of the Inquisition of the Middle Ages*, Sv.1., Cambridge University Press, New York.
3. Jedin, Hubert, ur. (1993.) *Velika povijest Crkve. Sv. III/2.*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
4. Kirsch, J., (2008.) *The Grand Inquisitor's manual: A History of Terror in the Name of God*, HarperCollins e-books.
5. Kolpacoff Deane J. (2011.) *A History of Medieval Heresy and Inquisition*, Rowman & Littlefield, Washington D.C.
6. Testas, G. i Testas J. (1982.) *Inkvizicija*. Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
7. Turberville, A.S. (1920.) *Medieval heresy and the Inquisition*, Crosby Lockwood and son, London.
8. Yerushalmi, Y. (1970.), *The inquisition and the Jew of France in the time of Bernard Gui*, "Harvard Theological Review", vol. 63, no. 3., str. 317-376.
9. Wakefield, W., Evans, A. (1991.) *Heresies of the High Middle Ages*, Columbia University Press.

ELEKTRONIČKI IZVORI:

1. Bartoš, F., Spinka, M. (2016.) *Jan Hus: Bohemianreligiousleader*. Encyclopædia Britannica Online. Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Jan-Hus>,
2. Dash, M. (2000.) *The Grand Inquisitor of Toulouse*. Dostupno na: <http://www.suppressedhistories.net/secret-history/inqtoulouse.html>
3. Pasnau, R., T., (2016.) *Peter John Olivi*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Edward N. Zalta, ed. Dostupno na: <http://plato.stanford.edu/entries/olivi/>